

התכוצצות גדולה מאחורי הקלעים של משרד הבטחון

מנהל הכללי של משרד הבטחון, אשר ("ארתור") בן-נתן, נכנס לחרו של השר, הניח על שולחנו של לוי אשכול את המיסמך שהעסיק את ראשי המשרד במשך חודשים ארוכים: הצעת התקציב לשנת 1964/65. הוא ביקש מאשכול דבר פורמלי: להתום על המיסמך הארוך, אשר מעטים מאוד במדינה רשאים לראות את תוכנו.

עד לפני שנה, לא היה שר הבטיחון חותם על הצעת התקציב הי שנתית של משרדו. המיסמך היה מגיע ליועצו כשהוא נושא את חתימתו של שמעון פרס בלבד, או של המנכ"ל בן-נתן. אולם ממשלת אשכול העבירה הוראה פנימית, שקבעה כי מעתה תהיה זכות הי חתימה על תקציבי המשרדים הי שונים נתונה בידי השרים בלבד.

ארתור הנאה סבר כי השינוי הינו פורמלי במהותו. על כן הצהיר באוזני אשכול: "שמעון ואני כבר עברנו עליו. הוא בסדר."

את הדגם הבא אחריו, שיימסר כעבור שנה או שנתיים, כאשר הי דגם הראשון יהפך כבר למושג. דויד בן-גוריון, בשנים האחרונות, לא הפעיל בקרה עליונה זו. מה שמעון פרס הציע כתקציב המשרד — עמד. אשכול הבהיר, מיד עם כניסתו לתפקיד, כי בדעתו לשנות מינהג זה: שמעון פרס אומנם ימשיך גם להבא להציע הצעות, אך ההחלטה הסופית בכל פרט חשוב תהיה נתונה בידי השר.

והנה הגיע הרגע. אשר בן-נתן הניח על שולחנו את הצעת התקציב, בהדגישו כי שמעון פרס כבר עבר עליה וקבע שהיא בסדר.

הסוכריה והמגלב
לוי אשכול התבונן בניירות — ונדהם. לא מן הסכום העצום, אף לא מן הי תפיסה הבטחונית שהתבטאה בחלוקת המיליונים בין הזרועות השונות של מערכת הי

מיר פרס בולע צפרדע

בטחון. הדהים אותו סעיף צנוע יחסית, ש לא היה לו כל קשר לענייני הבטחון.

סעיף זה קבע, כי במשך השנה הבאה יעניק משרד האוצר רכבות רבות של לירות לעתונאים ולאני שריעט שונים.

היתה לכך הסוואה אלגנטית. בלשון התקציב דובר על מילגות ודמי השתלמות ו נסיעה, שמשרד הבטחון יעניק לעתונאים. זהו המקור הכספי של מה שזכה לכינוי "יוניטד פרס" — כלומר, העתונאים המשרתים את שמעון פרס במערכות העיתונים הי שונים בישראל, והשבוועון שיוון קמחי מיי ציא עבור פרס בלונדון ובפאריס.

אשכול קרא לסגנו, הודיע לו כי ברצונו למחוק סעיף זה מתקציב משרד הבטחון.

פרס התנגד, הסביר כי הוצאה זו חיונית לצרכי יחסייהציבור של המשרד ושל מערכת הבטחון. אשכול הבין היטב, כי המדוי בר לא ביחסייהציבור של מערכת הבטחון, כי אם ביחסייהציבור של שמעון פרס אי שית, לקידום השאיפות הפוליטיות שלו. השם "שמעון פירסומת" ריחף בחלל החדר הנאה בקריה של תל-אביב, אף כי איש מן השניים לא ביטא אותו בקול רם.

עד כה, נהוג היה להניח כי שמעון פרס רוכש את כתבליבו בשיטת "המגלב והסור כריה". כך נקראה הדוקטרינה הרישמית של חיל הפרשים בצבא הגרמני הישן: אם הי סוס עשה צרות — היכוהו במגלב. אם הת נהג בסדר — העניקו לו סוכריה. ההנחה לגבי כתבליבו "יוניטד פרס" היתה, כי הי סוכריה היתה מיקצועית: הדלפת ידיעות וסקופים לעתונאים מעט. המגלב, מאידך, היה ברור, והוא הופגש משך שנים ארוכות ביחס, כלפי העולם הזה.

והנה, במיסמך שהונח עתה לפני

כלומר: אין צורך לחקור ולבדוק בו. אפשר לחתום באמונה עיוורת.

אך אשכול סבר אחרת. הוא הורה למנהל הכללי להשאיר את התקציב לעיון.

ארתור נפגע. אולם זה היה עדיין כאין וכאפס בהשוואה לתרי צאה השנייה שנבעה מהחלטת אשכול.

רבש בלתי-מרום
ל א לחינם כיהן שר הבטחון הנוכחי במשך עשר שנים כשר-האוצר, ותקופה ארוכה כגינור הסוכנות. הוא למד, לכל הי פחות, לקרוא תקציב של מיליונים באותה קלות שקקרת-בית בולעת רומאן-כיס. העובי זה שגם כיהן כמנהל-כללי ראשון של משרד הבטחון סייעה לו לחדור, בכל סעיף, לי תוכן המעשי של כל הוצאה.

באופן עקרוני, אפשר היה לצפות להתנגי שות רצינית ראשונה בין אשכול לבין פרס על התקציב המשותף הראשון שלהם. כי הביקורת היסודית שנמתחה על משרד הבטיחון, בימי כהונתו של דויד בן-גוריון, היא שהירשה לשמעון פרס להפוך את כל הי משרד לטוכנות רכש בלתי-מרוסנת.

אומנם, תפקידו של פרס היה לברר אפי שרריות של רכש בחיול. אולם השר שמעלי היה צריך להחליט — לאור שיקולים פוליטיים, אסטרטגיים וכלכליים — איזה כלום נדאי לרכוש.

למשל: אם בשנה מפויימת היה כדאי להשקיע מאות מיליונים כי רכישת מטוסים-מילון מסויים, או הי החליט כי נוכח היציבות הבטחון ניה המצוקה הכספית אפשר לי דלג על דגם זה ולהזמין ישירות

אשכול ופרס: הוא הסתכל בנייר ונדהם

תראו את (אחד הפקידים הבכירים של מערכת הבטחון, העומד לקבל בקרוב מינוי לתפקיד גבוה). הוא חיכה וחיכה, ולמרות שמינו אחרים מעל לראשו — לא התפטר. עכשיו הוא יקבל את המינוי. אין חיכמות: מי שמחזיק מעמד — מגיע למעלה.

הוא למד את השיעור על עורו של משה דיין, שהסתבך בקומדיה המשפילה של התפטרותו הזוהרת.

החלטה זו להתפטר בתפקידו כבר הועמדה במבחן קשה, מאז תפס לוי אשכול את מקומו של דויד בן-גוריון. קודם כל: מפני שזו הפעם הראשונה, מזה שנים רבות, נאלץ פרס לעבוד תחת בוס של ממש.

לא זו בלבד, אלא שהבוס הזה החליט להוציא את ענייני הבטחון מתחום אחרותם הפרטית של פרס ואנשיו. הוא הרחיב במידה ניכרת וממשית את סמכויות ועדת השרים לענייני בטחון, נתן לשותפיו הקואליציוניים ובעיקר ליגאל אלון — דריסטר-רגל ממי שית בממלכת הבטחון. ברגעים מסויימים, נידמה היה לפרס אפילו, כי אשכול רומז לקראת עתיד קרוב בו יכהן ישראל גלילי או יגאל אלון בתפקיד בטחוני עליון.

מינוי כזה, שהיה מקרב מאוד את האיחוד המלא בין מפא"י לי אחדות-העבודה, היה שם קץ לי קאריירה הפוליטית של פרס. כי יגאל אלון ושמעון פרס עומדים מי שני צידיו של מיתרם: הם מנוגי דים עקרונית, פוליטית ואישית. בכל זאת לא התמרד שמעון פרס. גם כאשר הכריעה אחדות-העבודה נגד צירופו לוועדת השרים לענייני בטחון, והוא רמו כי יתפטר — בלע את הצפרדע ושתק.

לוי אשכול, היה כתוב שחור-על-גבירלבו, כי הסוכריה היתה כסף מזומן, או הנאות יקרות מאוד, שוות-כסף. אם בצורת שוחד כספי ישיר, אם בצורת תשלום משכורת גלויה, אם בצורת חלוקת נסיעות וטיולים בחו"ל. כל זה מכספו משלם-המיסים, שהאמין ברוב תמימותו כי כל לירה של תקציב הבטחון קודש היא לקניית תותי חים, מטוסים או שמיכות לבנו הי מזויים.

"יחסי-ציבור אינם עניינו הבלעדי של משרד הבטחון", קבע אשכול. הוא היה מוכן אומנם להעניק מילגות לעתונאים, ואף לי שלם תמיכה רישמית וגלויה לבטאונים כמו שבועונו של קמחי. אך הדבר ייעשה גלויות, דרך לישכת העתונות הממשלתית שבמשרד ראש הממשלה, או דרך משרד החינוך והתרבות, שישקוד על הנבחה הרמה המיקצועית של עתונאים וסופרים.

פרס רתח. כי ממכה אחת איים אשכול לשלול ממנו את הכלי הי חשוב ביותר במלחמתו הפוליטית. כאשר עזב את תדרו של השר, השאיר אצל אשכול את הדושם כי הוא עומד לנסח מיד את כתבי ההתפטרות שלו.

בוס של ממש

אכן, הוגשה התפטרות לאשכול, אך לא זו של שמעון, כי אם של איש-אמינו ובן-חסותו אשר בן-נתן.

ההתפטרות התקבלה, תיכנס לי תוקפה כאשר יימצא תפקיד נאות עבורו. הסיכוי: מינוי כשגריר, תוך השבועות הקרובים.

שמעון פרס עצמו העדיף לספוג את המכה ולשתוק. כי ידע, שגם התפטרותו היתה מתקבלת על-ידי אשכול ללא היסוס.

אחד מקורביו הסביר את פשר ההתאפיי קות: "הוא נשבע בלבוז כל צפרדע שיגישו לו, ולשתוק". ואילו פרס עצמו הסביר כי שיחה גלויה: "אני לא מתכוון להתפטר."